

# КРАЯЗНАЎЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ ЯК АДЗІН З НАПРАМКАЎ ПРАЦЫ ДАМОЎ РАМЁСТВАЎ ВІЦЕБШЧЫНЫ

*С.У.Касцюкевіч (Наваполацк)*

Апошнія дзесяцігоддзе ХХ стагоддзя для беларусаў вызначаецца не толькі тым, што стала мяжой тысячагоддзя, але і тым, што ў грамадскім, палітычным і культурным жыцці Беларусі адбываліся вельмі значныя змены.

У межах дадзенага даклада хацелася б закрануць некаторыя праблемы культурнай сферы, у прыватнасці, дзейнасць Дамоў рамёстваў. Цікава, што да нацыянальных культур, якая з'явілася ў канцы стагоддзя, прывяла до ўзнікнення такой з'явы як Дом (Цэнтр) рамёстваў. Разумеючы, што народныя мастацтвы і промыслы няўхільна выцясняюцца прамысловасцю і ўсведамляючы каштоўнасць народнага мастацтва дзяржава ўзяла на сябе ролю апекуна народных мастацтваў. Мэтай «апякунства» было забеспячэнне належнай абароны і падтрымкі дзяржавай народных мастацтваў, стварэнне умоў для захавання і выяўлення беларускім народам уласнай культурнай самабытнасці [1, 22]. Менавіта з гэтымі мэтамі былі створаны Дамы (Цэнтры) рамёстваў. Да стварэння падобных устаноў дзяржаўна

ўвага была скіравана ў гэтай сферы толькі на арганізаваныя на вытворчай аснове прадпрыемствы ў выглядзе фабрык мастацкіх вырабаў і не распаўсюджвалася на іншыя формы народнай творчасці, напрыклад, прыватную дзейнасць майстроў.

У 1991 годзе быў зарэгістраваны Беларускі саюз майстроў народнай творчасці [2, 47]. У гэтым жа 1991 годзе пачаў працаваць першы Дом рамёстваў у Глыбокім [3, 68], адным з напрамкаў дзейнасці якога стала краязнаўчая. Цікавым рэгіёнам з'яўляецца Віцебшчына, бо тут Дамы рамёстваў прыжыліся і набылі пашырэнне як нідзе ў рэспубліцы, таму гэты рэгіён і разглядаецца ў дакладзе. Прававая база падобных устаноў была падмацавана дзяржаўным Законам «Аб культуры ў Рэспубліцы Беларусь», дзе абвешчалася, што пад «захаваннем» народных мастацтваў трэба разумець усебаковую ахову, абарону і зберажэнне:

- традыцыйнага народнага мастацтва як віда культурнай спадчыны;

- твораў народнага мастацтва як помнікаў нацыянальнай мастацкай культуры;

- гістарычна сфарміраваных цэнтраў аўтэнтычных народных промыслаў і сучасных мастацкіх вытворчасцяў, якія з'яўляюцца нацыянальным набыткам Беларусі;

- традыцыйных тэхналогій вырабу мастацкіх твораў на аснове ручных спосабаў вытворчасці і выкарыстання традыцыйных матэрыялаў;

- традыцыйнага асартымента вырабу народных промыслаў і іх высокай мастацкай якасці;

- этнічна-самабытнай стылістыкі твораў народнага мастацтва і вырабаў промыслаў;

- разнастайнасці мясцовых формаў, варыянтаў народнага мастацтва, усіх яго рэгіянальных і лакальных асаблівасцяў;

- усёй відавой разнастайнасці традыцыйных беларускіх мастацкіх рамёстваў;

- традыцыйнага механізму перадачы і прадаўжэння традыцый, прыёмаў рамёства [1, 23].

Калі супаставіць выкладзеныя пазіцыі з дзейнасцю Дамой (Цэнтраў) рамёстваў, можна зрабіць выснову аб тым, што яны добра ўпісаліся ў дзяржаўную канцэпцыю развіцця народных рамёстваў. Гэтыя культурныя ўстановы ажыццяўляюць краязнаўчую дзейнасць па наступных 2-х асноўных напрамках: 1. вывучэнне матэрыяльнай культуры асобных рэгіёнаў;



2. рэканструяванне, захаванне і адраджэнне некаторых відаў народных мастацтваў.

Паколькі адным з асноўных метадаў краязнаўства лічыцца збор інфармацыі [4, 257], то характарызуючы дзейнасць Дамоў (Цэнтраў) рамёстваў, можна сказаць, што яны займаюцца збіраннем прадметаў матэрыяльнай культуры.

У палажэнні «Аб Цэнтры (Доме) рамёстваў» мэты акрэслены наступным чынам:

- падтрымка і стварэнне ўмоў для натуральнага існавання і аднаўлення нацыянальных рамесніцкіх традыцый у іх нацыянальна-самабытных формах, пошук і раскрыццё ўнікальных талентаў;

- кваліфікаванае збіранне, надзейнае захаванне, класіфікацыя і сістэматызацыя традыцыйных рамёстваў;

- адраджэнне традыцыйных унікальных тэхналогій, вытворчасць вырабаў паводле старадаўніх мясцовых узораў і распрацоўка новых тэхналогій;

- захаванне ўнікальнага асяроддзя натуральнага існавання рамёстваў;

- прапаганда і распаўсюджанне лепшых узораў беларускіх рамёстваў і г.д. [5, 12].

Рэалізуючы пастаўленыя мэты Дамы рамёстваў ажыццяўляюць краязнаўчую дзейнасць на пэўнай тэрыторыі па даследванні гісторыі мастацкіх рамёстваў У кожнай установе створана своеасаблівая «картатэка» майстроў, якія працавалі і працуюць на дадзенай тэрыторыі, вывучаюцца дзейнасць майстэрскіх дынастый, рамесніцкіх цэхаў і арцелей. Так, напрыклад, супрацоўнікамі Глыбокскага Дома рамёстваў сабраны матэрыял пра творчасць майстэрскіх дынастый Сакалоўскіх, Скрагаў, Зайкоўскіх, Зарэмбаў і інш., створана картатэка. Браслаўскім Цэнтрам рамёстваў праведзена вывучэнне дзейнасці ткацкага цэха ў Опсе. Вядзецца Дамамі рамёстваў праца па збору калекцый вырабаў народных майстроў. Збіраюцца ткацкія, ганчарныя, драўляныя вырабы Актыўна наладжваюцца кантакты з мясцовым насельніцтвам, у рэканструкцыі твораў старажытнага мастацтва выкарыстоўваюцца апісанні мясцовых старажылаў.

Узнікае пытанне аб некаторым перакрыважанні дзейнасці Дамоў рамёстваў з іншымі культурнымі ўстановамі, напрыклад, музеямі. Аднак, нічога дрэннага тут няма, наадварот – ідзе больш глыбокае вывучэнне народнай культуры. Пры Доме рамёстваў могуць існаваць творча-вытворчыя падраздзяленні і грамадскія аб'яднанні (цэхі, майстэрні, гурткі, выставач-

ная зала, салон продажу мастацкіх вырабаў, інфармацыйны цэнтр, навукова-даследчая лабараторыя, бібліятэка, кіна-, фота-, фона-, відэаархіў і інш. падраздзяленні, якія адпавядаюць статутным мэтам і задачам).

У адраджэнні народных мастацтваў як з'явы традыцыйнай культуры могуць быць выкарыстаны прынцыпы рэканструкцыі, музеефікацыі аб'ектаў і помнікаў, актуалізацыі на новай сацыякультурнай аснове гістарычных традыцый мінулага, ўключэння іх у сучасны кантэкст культурных працэсаў нацыянальнага адраджэння і эканомікі, развіцці турызму [1, 24], што і рэалізуецца ў дзейнасці Дамоў рамёстваў ужо дзесяць гадоў.

## ЛІТАРАТУРА

1. Лабачэўская В. Прынцыпы дзяржаўнай культурнай палітыкі і азначэнне паняццяў у галіне народнага мастацтва, промыслаў і рамёстваў // Веснік Бел. Інстытута праблем культуры. 1993. Вып.1, с.20-36.
2. Рамяство. Ад прадзедаў – нашчадкам. Круглы стол // Мастацтва. 1996. №3, с.46-48.
3. Лабачэўская В. Дрэва народнага мастацтва жыве // Мастацтва. 1997. №1, с.67-68.
4. Трэпет Л. Краязнаўства / Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: у 6 т. Т.4. Кадэты-Ляшчэня / Беларус. Энцыкл.; Рэдкал.: Г.П.Пашкоў (гал. рэд.) і інш.; Маст. Э.Э.Жакевіч. – Мн.: Бел. Эн., 1997. – С. 257-260.
5. Палажэнне аб Цэнтры (Доме) рамёстваў // Культура, 2000. – №8. – С.12.

Нацыянальны Полацкі гісторыка-культурны  
музей-запаведнік  
Полацкі краязнаўчы музей

**Матэрыялы**  
**міжнароднай навуковай**  
**гісторыка-краязнаўчай**  
**канферэнцыі**  
**(да 75-годдзя Полацкага краязнаўчага музея**  
**18-19 мая 2001 г.)**

**Полацк 2001**